

NARAVNE VREDNOTE

Ključne besede

- naravna dediščina • UNESCO •
- Natura 2000 • CITES • narodni park •
- regijski park • krajinski park •
- strogi naravni rezervat •
- naravni rezervat • naravni spomenik •

Naravne vrednote so redki, dragoceni ali znameniti naravni pojavi ter drugi vredni pojavi, ki so del žive ali nežive narave, naravno območje ali njegov del. Mednje sodijo geološki, kraški in geomorfološki pojavi, kot so fosili, kraške jame, ledeniki, barja, morska obala ter rastlinske in živalske vrste, izjemni osebki ter njihovi življenjski prostori, ekosistemi, krajina in oblikovana narava. Ti naravni spomeniki lahko nastopajo posamično ali znotraj varovanih območij.

Stanje in izzivi

- Naravne vrednote so del narave, oblikujejo in bogatijo naš življenjski prostor, zato so bistvenega pomena za ustvarjanje **narodove identitete in prepoznavnosti v svetu**.

Številne naravne vrednote so zaščitene z različnimi deklaracijami, konvencijami in zakoni, mnoge med njimi so že poškodovane ali celo uničene, živalske in rastlinske vrste pa ogrožene ali celo že izumrle. Namesto njih pa se pojavljajo v okolju novi gensko spremenjeni organizmi, ustvarjeni po željah in potrebah človeka. Vplivi teh organizmov na naravne vrednote so še nepoznani in nepredvidljivi.

Zavedati se moramo, da je dragoceno vsako naravno okolje in vsak živi organizem. Naravne vrednote so se razvijale in oblikovale v dolgih časovnih obdobjih, kot take so nam dane le v uporabo, naša dolžnost pa je, da jih ohranimo za naše potomce.

- UNESCO (Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo) je v Parizu leta 1972 sprejel Konvencijo o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine (World Heritage Convention), ki spodbuja države, da predlagajo lokalne znamenitosti za uvrstitev **na seznam Unescove svetovne dediščine**. UNESCO s seznamom pomaga promovirati naravno in kulturno dediščino v svetu ter obenem spodbuja ljudi k ohranjanju te dediščine. Države, kjer se vrednote nahajajo, prevzemajo obveznosti varovanja in ohranjanja dediščine, UNESCO pa nadzoruje izvajanje teh obveznosti.

Merila za uvrstitev naravne vrednote na seznam svetovne dediščine:

- je izjemen primerek, značilen za določeno obdobje zemeljske zgodovine, nosi informacijo o razvoju življenja in oblikovanju površja;
- je izjemen primerek sodobnih ekoloških ali bioloških procesov v razvoju ekosistemov in združb;
- vsebuje veličasten naravni pojav ali izjemno lepoto;
- gre za značilen naraven habitat, namenjen ohranjanju biotske raznolikosti.

- **Regijski park Škocjanske jame** je edina naravna znamenitost v Sloveniji, ki je bila leta 1986 uvrščena na seznam Unescove naravne dediščine kot tipično in najbolj značilno naravno kraško območje svetovnega pomena. Zaposleni v parku skupaj z domačini in naravovarstvenimi nadzorniki skrbijo za ohranjanje naravnega ekosistema. Žal pa je ta del Krasa vse bolj onesnažen, pojavljajo se številni drugi posegi v okolje (spreminjanje namembnosti zemljišč in pozidava), kar lahko vodi tudi v izgubo statusa svetovne naravne dediščine zaradi razvrednotenja naravnih in kulturnih spomenikov.

- Državnega pomena so tiste naravne vrednote, ki imajo mednarodni ali velik narodni pomen. Za te vrednote je pristojna država. Za varovanje vrednot lokalnega pomena je odgovorna lokalna skupnost.

Pasti

- Temeljni izziv, povezan z naravnimi vrednotami, je **sobivanje človeka in varovanih območij ter zavarovanih spomenikov**. V preteklosti je bil človek v veliki meri harmoničen del naravnega okolja, posledice vplivov sodobnega načina življenja pa lahko na naravno okolje negativno vplivajo.

- Primer oblikovanja novega **zakona o Triglavskem narodnem parku**, ki določa varstvena območja v narodnem parku, pravila ravnanja in varstvene režime, način upravljanja TNP, sodelovanja javnosti in prebivalcev narodnega parka pri upravljanju, trajnostne razvojne usmeritve ter način njegovega izvajanja, financiranje, nadzor, sankcije in druga ravnanja, povezana s cilji in nameni tega zakona, razkriva vso globino in širino problematike upravljanja z zavarovanimi območji. Pogledi in pričakovanja v parku živečih ljudi in nevladnih okoljevarstvenih organizacij so si povsem nasprotni.

- Naravne vrednote so privlačne za ljubitelje lepega in izjemnega, zato so pogosto vključene v **turistično ponudbo**. To prinaša sredstva za njihovo varovanje, obenem pa zahteva ureditev spomenika in njegove okolice. Izgradnja turistične infrastrukture in povečan obisk lahko ogrozita ustrezno varovanje.
- **Gensko spremenjeni organizmi (GSO)** nastajajo v laboratorijih s posebnimi postopki, s katerimi v obstoječi genetski material vnesejo dodaten gen, ki organizmu predpisuje novo lastnost. GSO je enak izvorni vrsti, ima le določeno lastnost več.

V naravi obstaja možnost prenosa peloda z gensko spremenjene rastline na gensko nespremenjeno rastlino enake vrste. S tem se spreminja genetski material, ki se je oblikoval kot posledica milijone let trajajoče evolucije.

Zakon o ravnanju z gensko spremenjenimi organizmi določa tudi ukrepe za preprečevanje in zmanjševanje možnih škodljivih vplivov na okolje, zlasti glede ohranjanja biotske raznovrstnosti.

Rešitve

- **Rdeči seznam** vključuje vse ogrožene rastlinske in živalske vrste, katerih varovanje ureja Zakon o ohranjanju narave.

- Temeljni cilj **Nature 2000**, evropskega omrežja posebnih varstvenih območij v državah članicah Evropske unije, je ohraniti biotsko raznovrstnost za bodoče rodove. Predmet varovanja so redke ali na evropski ravni zaradi dejavnosti človeka ogrožene živalske in rastlinske vrste ter habitati. EU je omrežje Natura 2000 uvedla kot enega od pomembnih delov izvajanja habitatne direktive in direktive o pticah. Slovenija je ob pridružitvi EU določila seznam naravnih območij, ki ustrezajo merilom obeh direktiv.

Obe direktivi Nature 2000 predvidevata razvoj območij v luči trajnostnega razvoja, ki bo omogočil kakovostno življenje trenutnim prebivalcem, ne bo pa ogrozil potreb bodočih rodov.

- **Zavarovana območja** so eden izmed ukrepov varstva narave. Zakon o ohranjanju narave opredeljuje naslednje vrste zavarovanih območij glede na stopnjo vključenih naravnih vrednot in človekovega vpliva:

- širša zavarovana območja: narodni park, regijski park, krajinski park;
- ožja zavarovana območja: strogi naravni rezervat, naravni rezervat, naravna znamenitost.

S tem je v Sloveniji zavarovanih 256.120 ha ali 12,63 % vsega državnega ozemlja (stanje februarja 2009). Zavarovana območja so del varovanih območij, ki jih obsega omrežje Natura 2000, ter območja, ki izpolnjujejo pogoje za Naturo 2000.

- **CITES** je angleška okrajšava za Konvencijo o mednarodni trgovini z ogroženimi prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora). Do konca leta 2008 je h konvenciji CITES pristopilo 174 držav, med njimi tudi Slovenija. Konvencija CITES predpisuje različne načine varstva za več kot 30.000 vrst živali, bodisi za žive bodisi za njihove dele ali izdelke iz njih. Mednarodno trgovanje z vrstami, navedenimi v konvenciji, lahko poteka le v takšnem obsegu, ki ne ogroža njihovega preživetja v naravi.

- Z **izobraževanjem o vrstah in oblikah zaščite naravnih vrednot** lahko vsak posameznik pripomore k varovanju. Ker množični turizem ogroža marsikatero naravno vrednoto, si jo lahko ogledamo v prospektih ali na videu, pri obiskovanju pa upoštevamo zakone in predpise, ki veljajo za ravnanje na zaščitene območjih. Poskrbimo tudi za prenašanje znanja in vedenja na ljudi, ki še niso dovolj ozaveščeni. Pomena naravnih vrednot se moramo zavedati tudi v tujih deželah, ki jih obiskujemo (največkrat z namenom ogleda naravnih vrednot). Odpovejmo se nakupu spominkov, katerih proizvodnja je predvsem v eksotičnih deželah vezana na izkoriščanje naravnih vrednot – korale, školjke, izdelki iz slonove kosti, izdelki iz krokodiljega usnja ...

- Z vzpostavljanjem **učnih poti** na območjih z naravnimi vrednotami pripomoremo k spoznavanju naravnih in družbenih značilnosti teh območij ter k zavedanju pomena naravnih vrednot za naš obstoj.

Nadaljnje branje

Tarman, K.: **Biologija 6 – Ekologija**, učbenik za splošne gimnazije, Ljubljana, DZS.

Povezave

Natura 2000: <http://www.natura2000.gov.si>

Zavod RS za varstvo narave: <http://www.zrsvn.si/sl>

Mountain Wilderness Slovenije, društvo za ohranjanje neokrnjene gorske narave:
<http://www.mountainwilderness.si>

Ramsarska konvencija: <http://www.ramsar.si>

CIPRA Slovenija, društvo za varstvo Alp: <http://www.cipra.org/sl>

Inštitut za raziskovanje Krasa: <http://kras.zrc-sazu.si>

Triglavski narodni park: <http://www.tnp.si>

CITES v Sloveniji: <http://www.arso.gov.si/narava/konvencija%20CITES>

E-gradiva za okolje in trajnostni razvoj:
<http://distance.pfmb.uni-mb.si/course/view.php?id=126>

Razmišljamo in delujemo trajnostno - druge teme

- UVOD ● GOSPODARSKI RAZVOJ ● PROMET
- RAZVOJ MEST IN PODEŽELJA ● KAKOVOST BIVANJA
- POTROŠNIŠTVO ● PROSTI ČAS ● ZDRAV ŽIVLJENJSKI SLOG
- SOCIALNA VKLJUČENOST IN PARTICIPACIJA ● KULTURNE VREDNOTE
- BIODIVERZITETA ● NARAVNI VIRI ● NARAVNE VREDNOTE ● ENERGIJA
- ONESNAŽEVANJE OKOLJA ● RAVNANJE Z ODPADKI
- PODNEBNE SPREMEMBE

